

2019-061

Archeologienota Beerse Absheide

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Julie HAGEN

28-5-2019

Titel: Archeologienota Beerse Absheide

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Julie Hagen

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 -
www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2019E246

Intern projectnummer: 2019.061

Locatiegegevens: Antwerpen, Beerse, Absheide

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 180635,55 en Y: 224102,52; X: 180979,80 en Y: 224437,56

Oppervlakte plangebied: 13100,43m²

Kadastergegevens: Beerse, afdeling 1, sectie E, percelen 1E71, 1F85, 1R84 (zie figuur 6)

Topografische kaart: zie figuur 4 en 5

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Julie Hagen (assistent-archeoloog) en Jan Vanmeirhaeghe (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 28/05/2019

© Acke & Bracke bvba, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANDE WERKEN	8
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	11
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	11
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	14
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	16
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	17
2.4. HISTORISCHE SITUERING	20
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	27
3. SYNTHESE	28
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	28
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	28
3.3. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	29
4. SAMENVATTING	30
5. BIBLIOGRAFIE	31
6. BIJLAGES	32

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Beerse Absheide (provincie Antwerpen), volledig gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000m² of meer beslaat, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

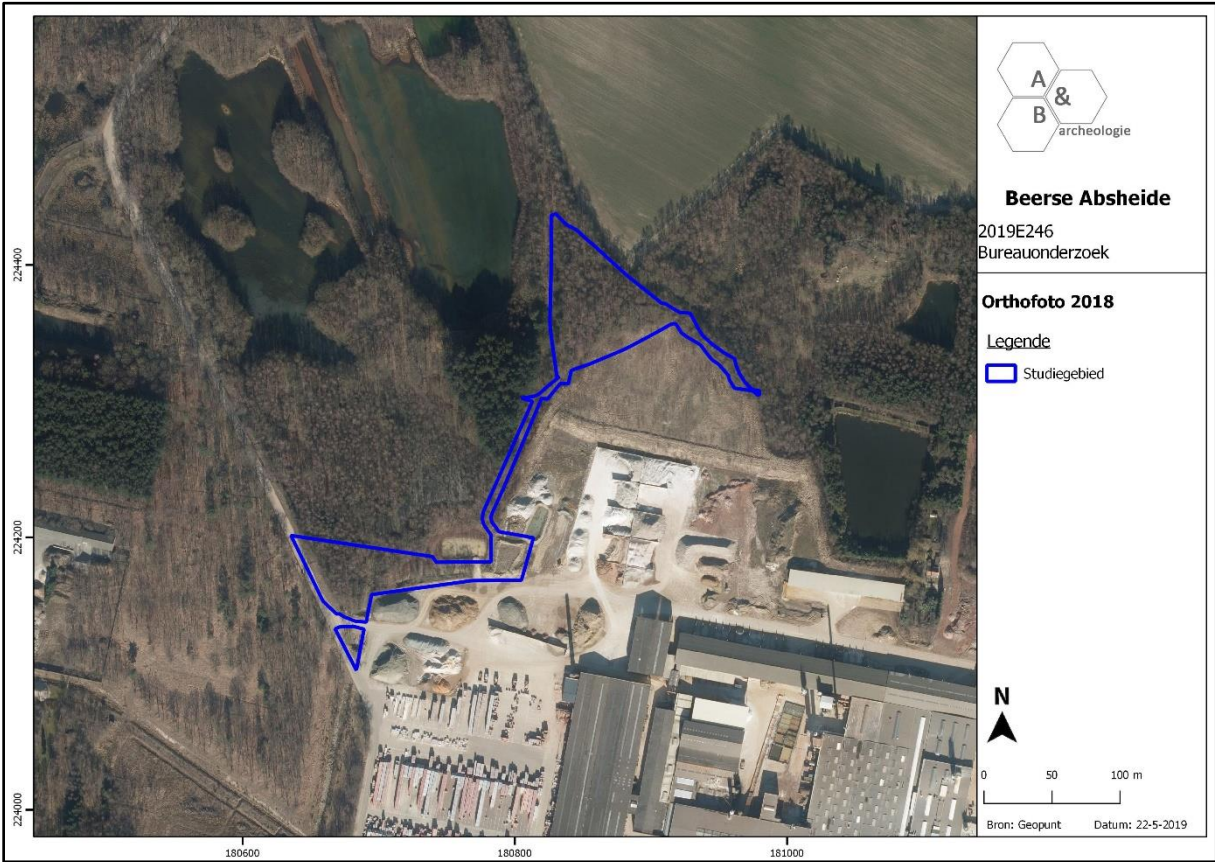
1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het plangebied, ca. 13 100,43m² groot, heeft een zeer onregelmatige, langgerekte vorm en is zuidwest-noordoost georiënteerd. Het terrein maakt deel uit van een domein gelegen rond/aan een voormalige groeve, onbebouwd en bedekt met lage begroeiing. In het zuiden van het plangebied lopen 2 grachten. Ten westen grenst het aan Absheide, in de ruimere omgeving rond de groeve zijn meerdere wegen gekend als Absheide. Ten zuiden zijn de fabrieksgebouwen horende bij de groeve gelegen, ten noorden zijn beboste gronden en enkele grote waterplassen gelegen. Net ten noorden van de zuidwestelijke zone van het plangebied is een bezinkingsbekken gelegen.

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2018 (bron: geopunt.be).

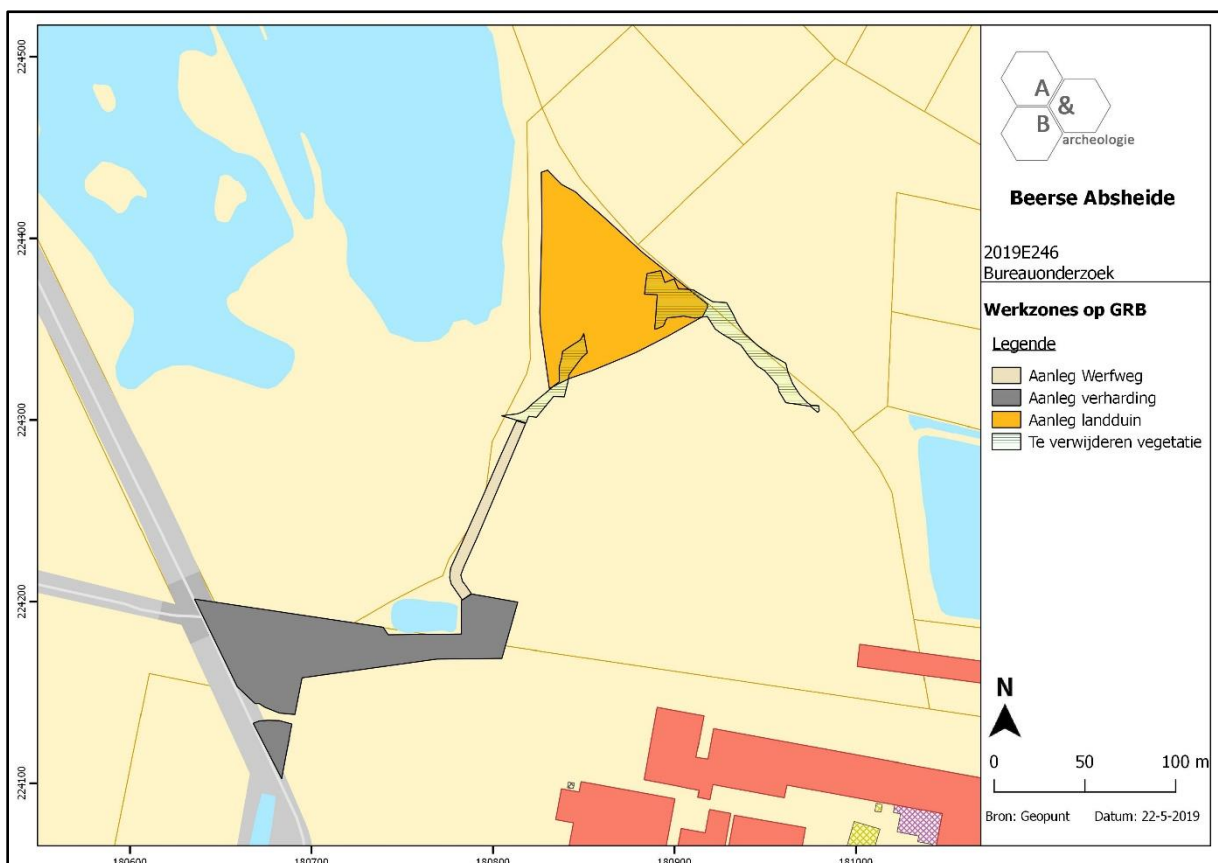
2.2. Geplande werken

De ontwerpplannen zijn te vinden in de bijlage, een uitsnede wordt hieronder weergegeven. Tevens werden enkele nieuwe verduidelijkende plannen opgesteld.

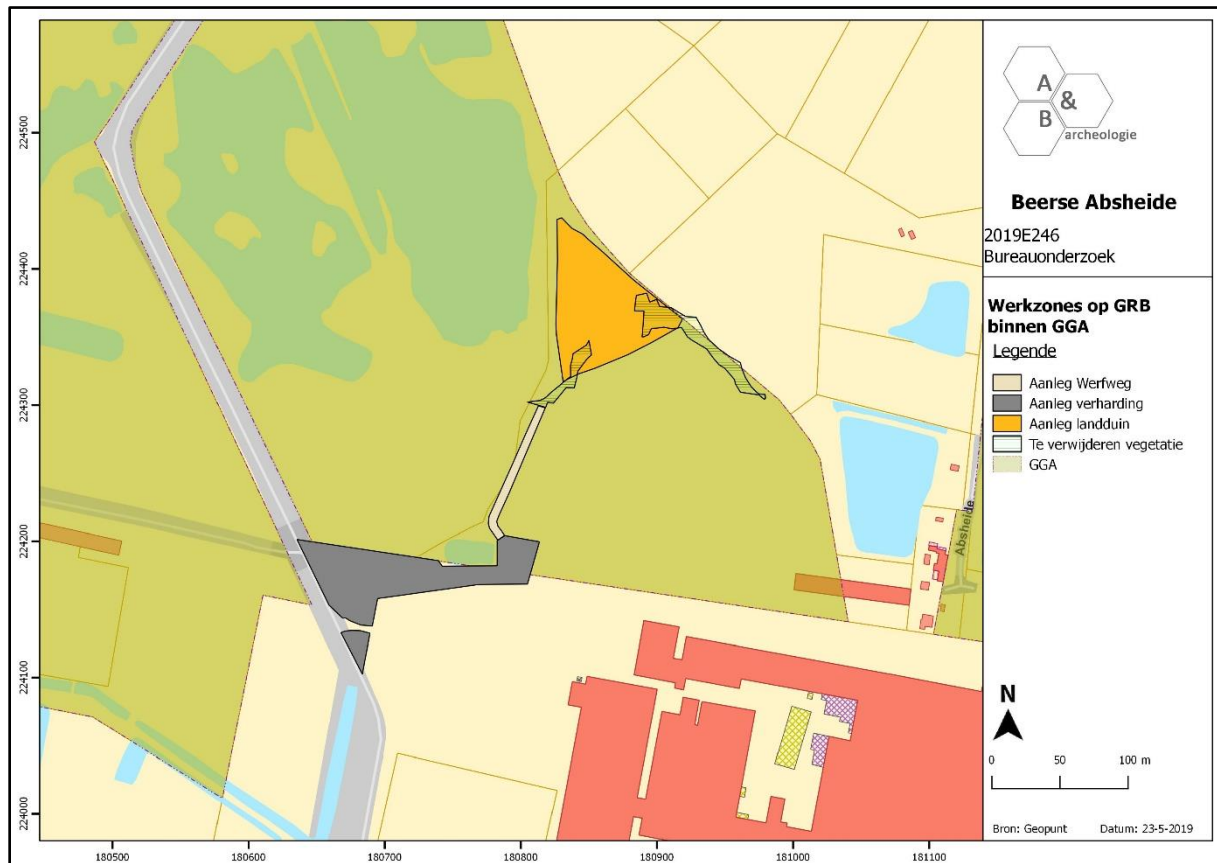
De werken op het terrein kunnen in 4 zones onderverdeeld worden, die schematisch worden weergegeven op figuur 2:

- Groen gearceerd: verwijderen vegetatie (Japanse duizendknoop)
- Geel: aanleg landduin
- Lichtgrijs: aanleg werfweg
- Donkergrijs: aanleg verharding

Belangrijk in dit dossier is dat het grootste deel van het plangebied op de Centrale Archeologische Inventaris staat ingekleurd als Gebieden Geen Archeologie. Dit is goed te zien op figuur 3. Enkel een deel van de aanleg van de verharding (zuiden van het plangebied) en een kleine zone waar de Japanse duizendknoop moet verwijderd worden (oosten van het plangebied) valt buiten deze GGA-zone. Enkel deze 2 zones buiten de GGA worden hieronder verder besproken.

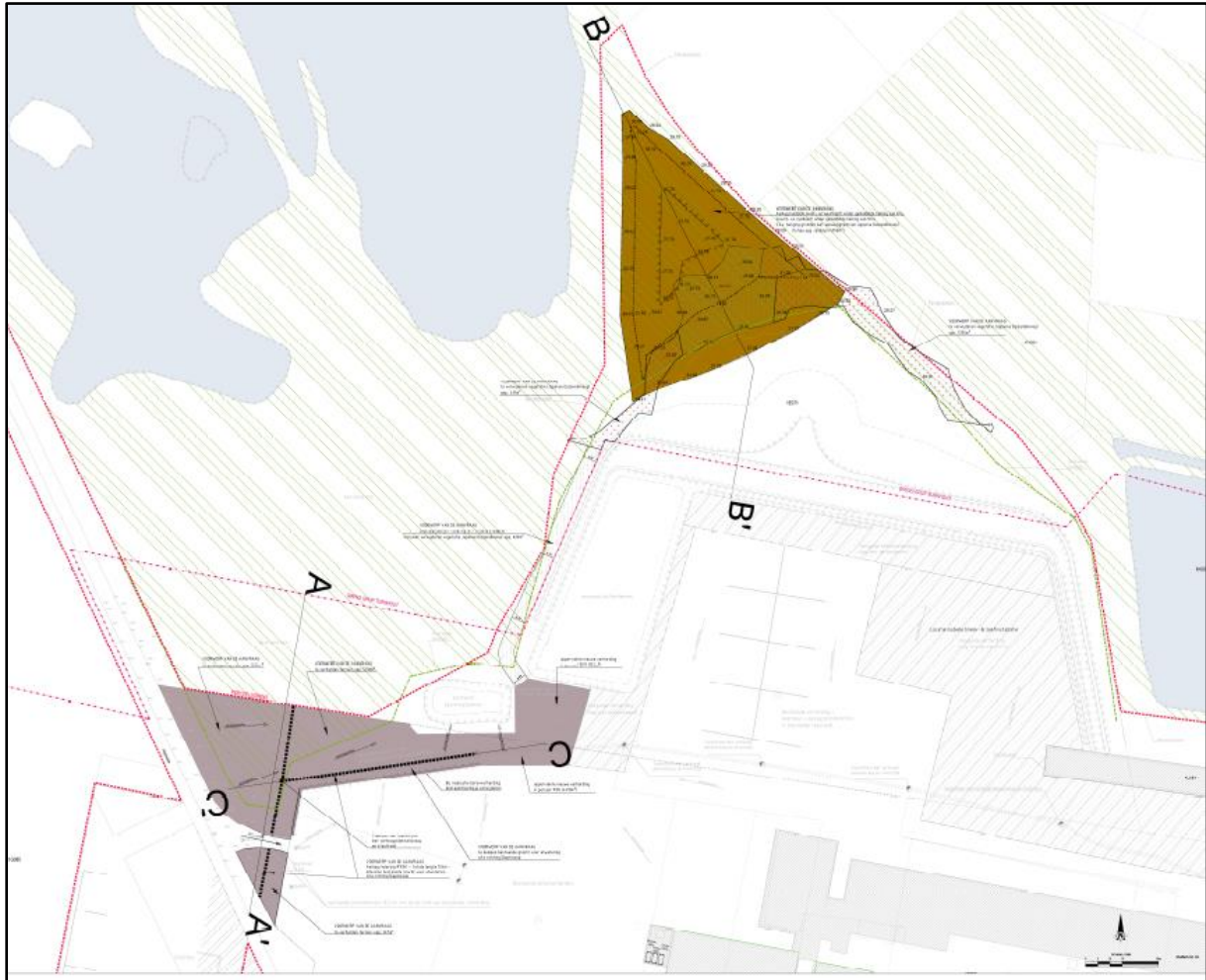
Figuur 2 Plangebied en de diverse werkzones aangeduid op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

Figuur 3 Plangebied en de diverse werkzones aangeduid op het kadasterplan, met aanduiding van de GGA-zone (bron: geopunt.be en CAI).

Van de zone waar Japanse duizendknoop wordt verwijderd, valt in het oosten van het plangebied 109m² buiten de GGA: een stukje van 94m² en een stukje van 15m². Op deze locatie zal de woekerplant en het wortelgestel worden uitgegraven, de exacte diepte van deze uitgraving is op voorhand niet in te schatten.

In de zone waar de verharding wordt aangelegd, valt 4758m² buiten de GGA: een stuk van 4411m² met ten zuiden ervan een stukje van 347m². De oost-west gracht in deze zone wordt ingebuisd, de noord-zuid gracht wordt gedempt. Het terrein wordt vervolgens verhard. Deze verharding zal bestaan uit ca. 26cm funderingslaag en 26cm betonverharding. Theoretisch betekent dit een bodemingreep van 52cm onder het maaiveld, maar in realiteit zal de uitgraving dieper gaan omwille van huidig maaiveldniveau en de te voorziene helling van het beton in functie van de gravitaire afstroom. Op het doorsnedeplan (opgenomen in bijlage) is te zien dat het maaiveldniveau op sommige plaatsen tot 50 à 70cm wordt verlaagd. Dit betekent een maximale uitgraving van ca. 1,20m in deze zone.

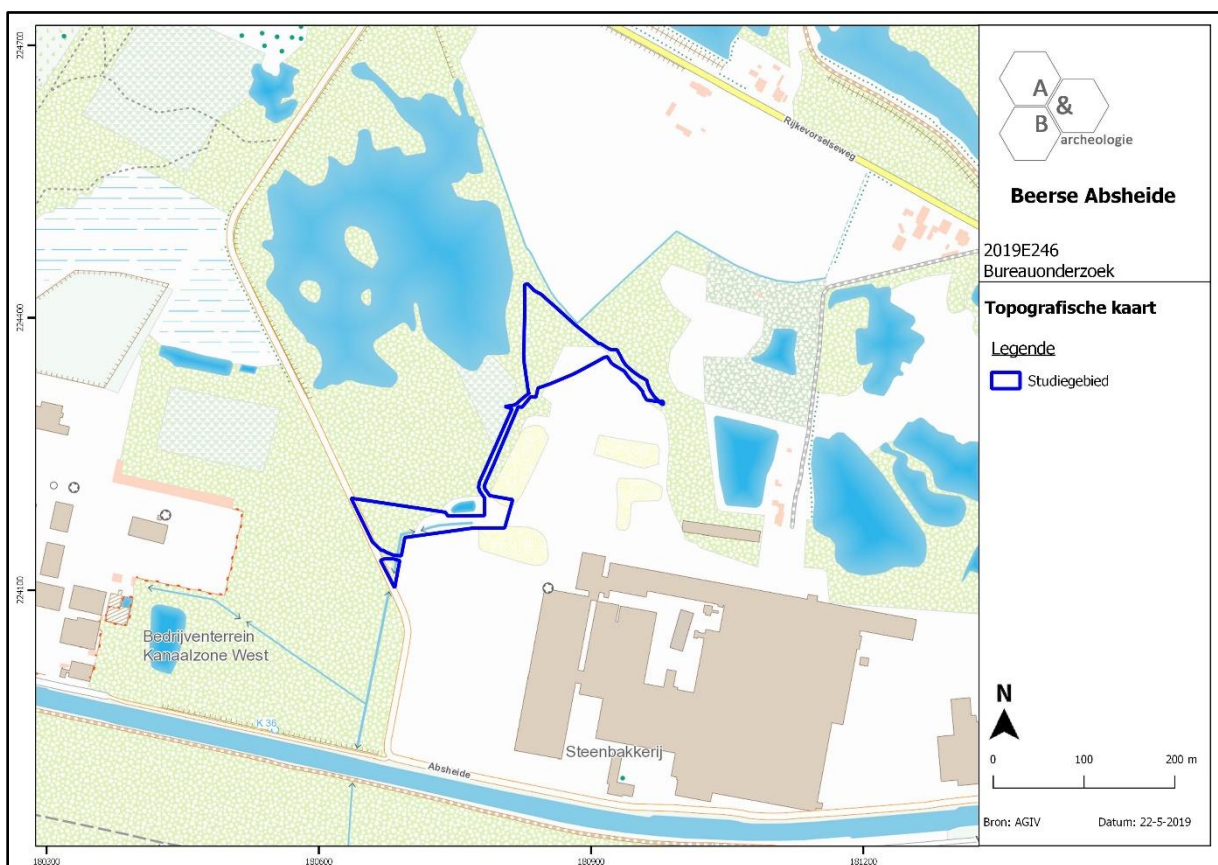

Figuur 4 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer)

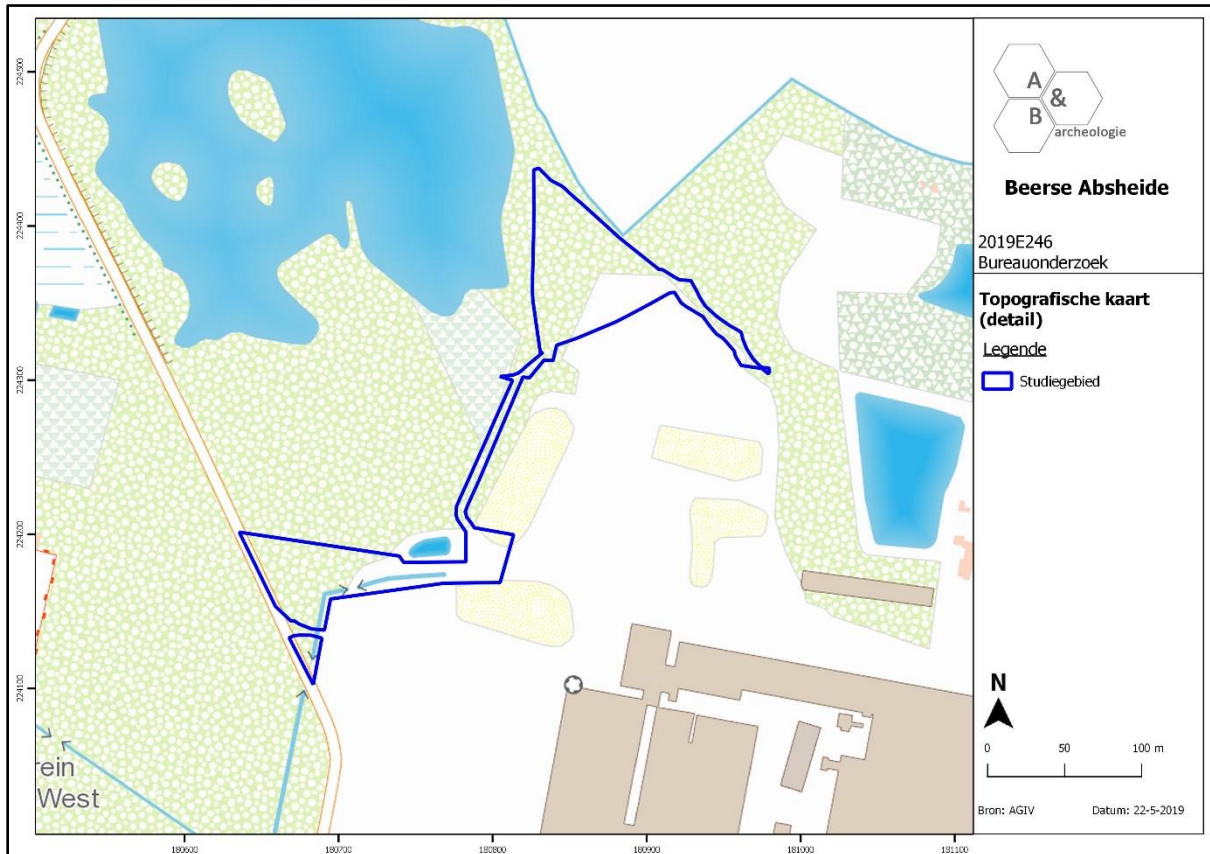
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

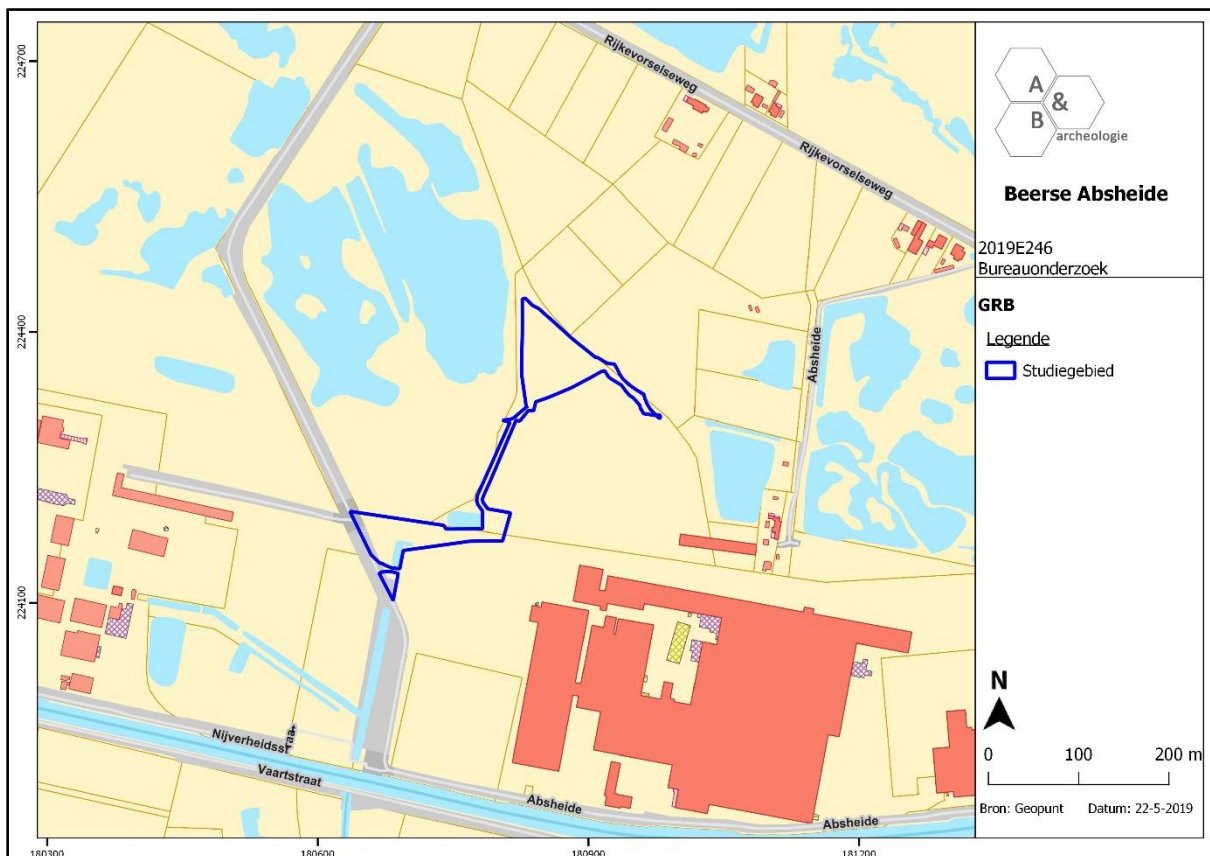
Beerse is gelegen in het noorden van de provincie Antwerpen. De fusiegemeente Beerse bestaat naast de dorpskern van Beerse (centraal in het grondgebied van de fusiegemeente gelegen) uit de deelgemeente Vlimmeren (in het zuidwesten van het grondgebied) en de kern Beerse – den Hout (ten westen van de dorpskern van Beerse). De fusiegemeente grenst aan Merksplas in het noorden, Turnhout en Vosselaar in het oosten, Lille in het zuiden en Malle en Rijkevorsel in het westen. Beerse wordt van noordnoordoost naar zuidzuidwest doorsneden door de baan Turnhout-Antwerpen (ten zuiden van de dorpskern van Beerse) en van oost naar west door het kanaal Dessel-Schoten (ten noorden van de dorpskern van Beerse). Het plangebied bevindt zich op ruime afstand ten westen van de kern van de Beerse en ten noorden van dit kanaal; de fabrieksgebouwen die horen bij de groeve zijn langs de oever ervan gelegen. In de omgeving van het plangebied zijn enkele andere fabrieken langsheen het kanaal gelegen. Ten noorden strekt zich het groevedomein uit, met meerdere waterplassen die getuigen van in onbruik geraakte groeven, en diverse beboste en braakliggende percelen. Op de bodemgebruikskaat van 2001 staat het plangebied aangeduid als een lappendeken van diverse classificaties: ‘Andere bebouwing’, ‘Akkerbouw’, ‘Weiland’, ‘Naaldbos’ en ‘Gemengd bos’, wat niet meer overeenkomt met het huidige gebruik.

Figuur 5 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

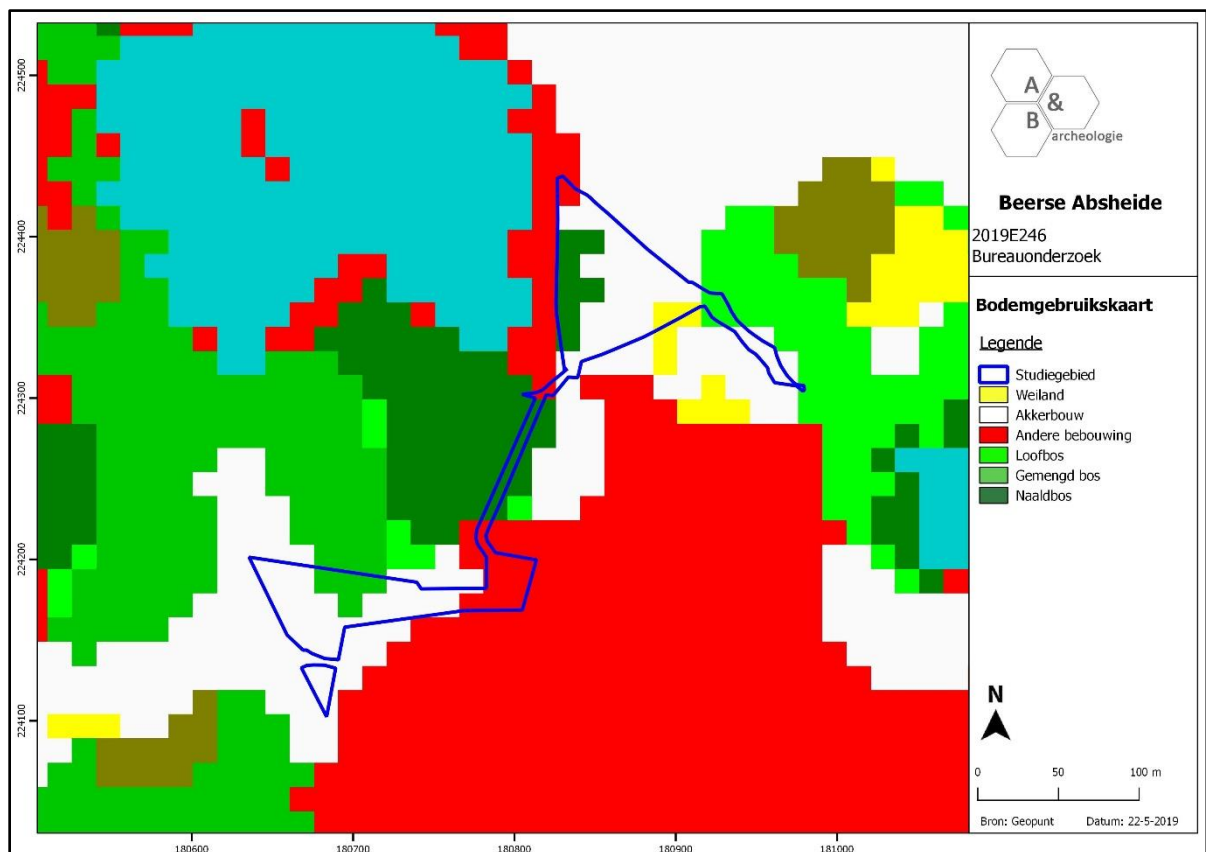
Figuur 6 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 7 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

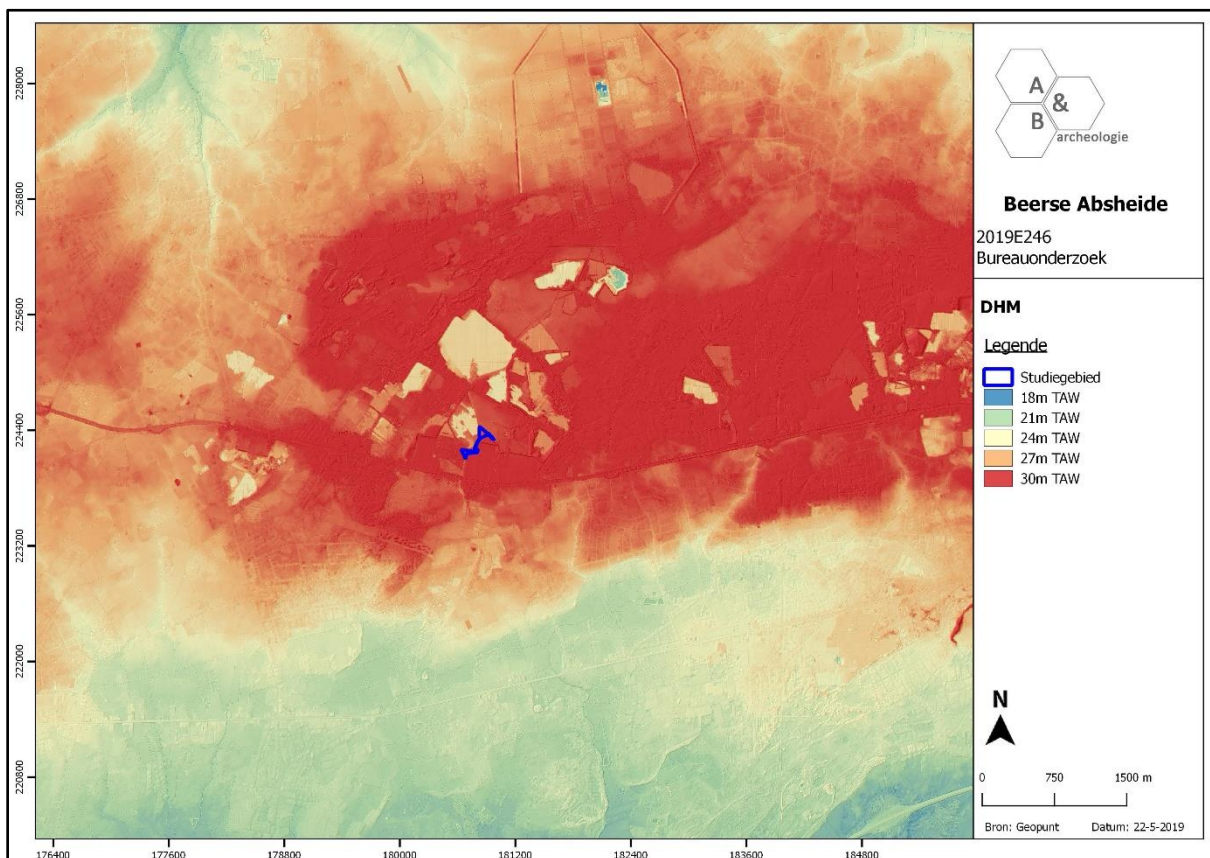
Figuur 8 Zicht op het kadasterplan, detail (bron: geopunt.be).

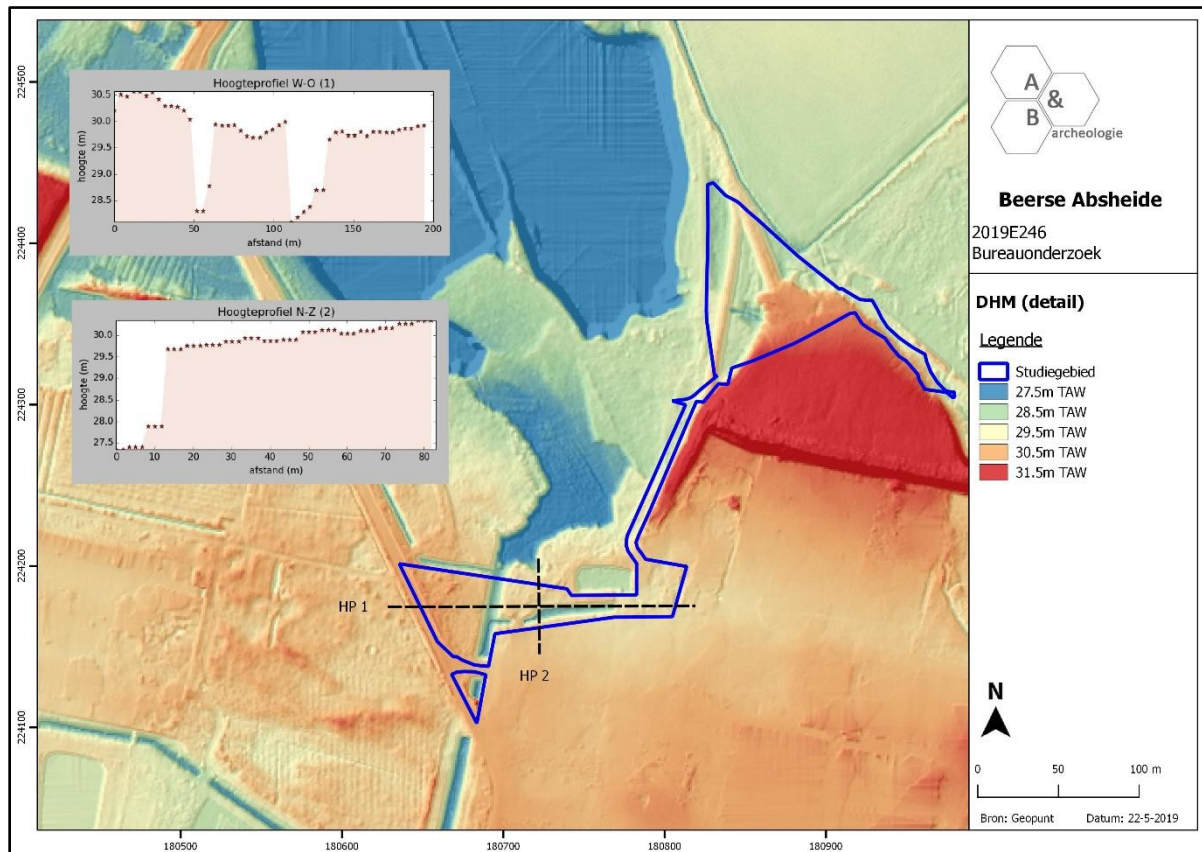
Figuur 9 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

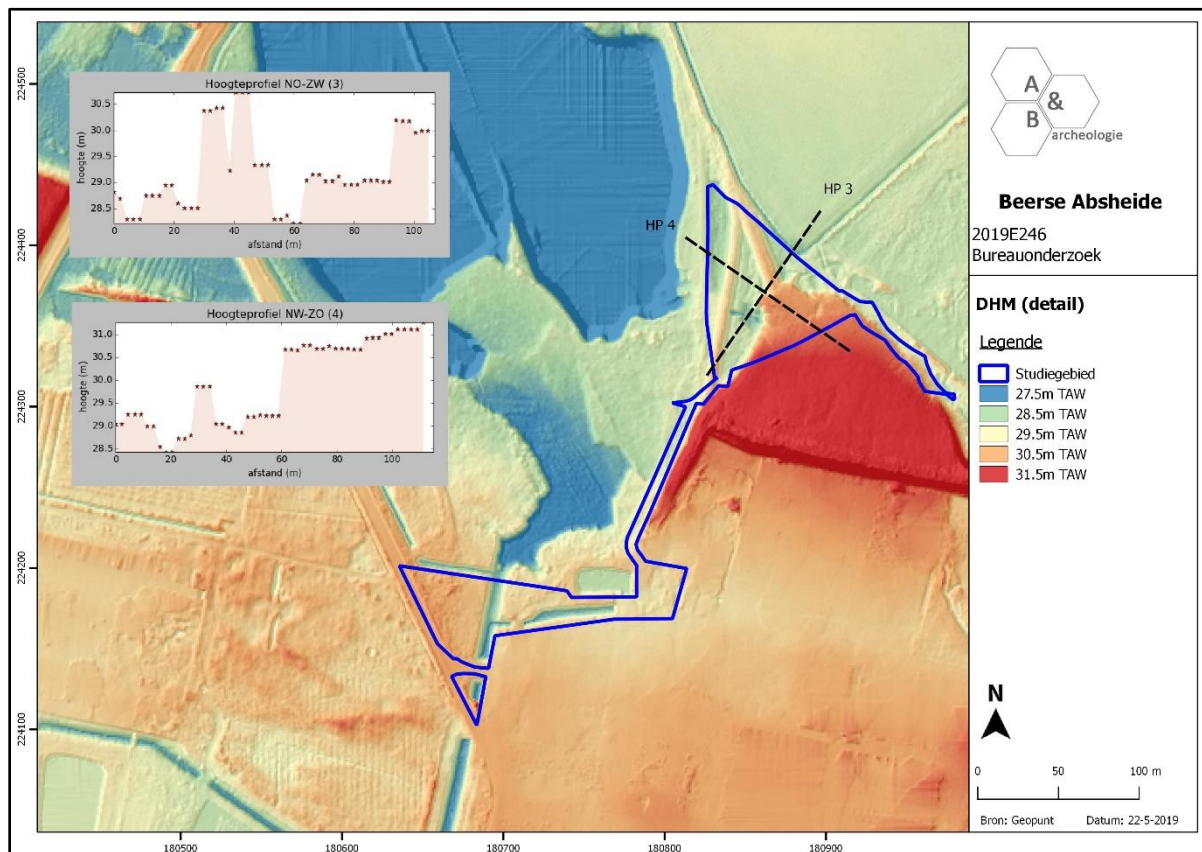
Beerse is gelegen in de Noorderkempen en wordt gekenmerkt door zandgronden, heidegebieden en naaldbossen. Het plangebied is te situeren op heidegebied: de naam Absheide is zowel een plaatselijke toponiem als de benaming voor meerdere wegen in de omgeving. Geomorfologisch behoort de regio tot de Kempische cuesta die de scheiding vormt tussen het Maas- en het Schelde- en Netebekken. De cuesta loopt vanaf Zandvliet over de gemeente Beerse naar Turnhout. De hoogte varieert tussen ca. +20m TAW in het westen naar ca. +35m TAW in het oosten. Beerse ligt op de zuidelijk flank van deze heuvelrug. Op het grondgebied van de gemeente lopen 2 belangrijke waterlopen, de Laakbeek en de Grote Beek, deze hebben geen invloed op het plangebied. Het onderzoeksterrein ligt bovenop de heuvelrug en kent een zeer geaccidenteerd verloop, met maaiveldwaarden in het zuidwestelijke deel tussen +30,50m TAW in het westen en ca. +29,70m TAW in het oosten, en in het noordoostelijke deel tussen ca. +28m TAW in het noorden en +31m TAW in het zuiden. De bestaande beken in het zuidwestelijke deel snijden diep in, ca. 2m ten opzichte van het maaiveld. Het oorspronkelijke maaiveldniveau en -verloop is niet meer te achterhalen gezien het jarenlange gebruik van de site en de omgeving als groevedomein. Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied niet ingekleurd, enkele percelen in de omgeving hebben een te verwaarlozen of zeer lage erosiegraad.

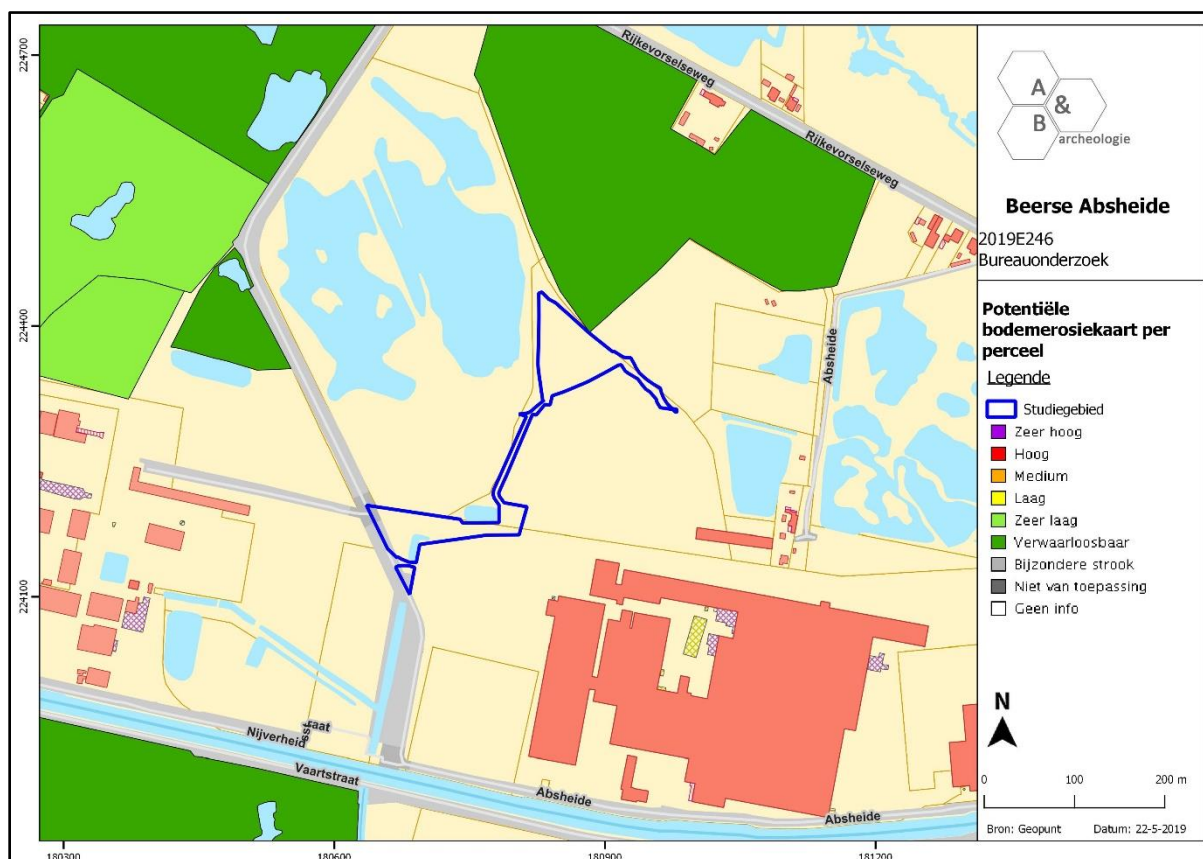
Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 11 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

Figuur 12 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Op de bodemkaart wordt het grootste deel van het plangebied gekarteerd als OE: soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). Bodems op opge vulde groeves (OE) zijn daar een voorbeeld van. Ook de zone in het zuidwesten die buiten de GGA valt, wordt als opge vulde groeve gekarteerd.

In het noordoosten, binnen de GGA, zijn nog 2 andere bodemsoorten aangeduid:

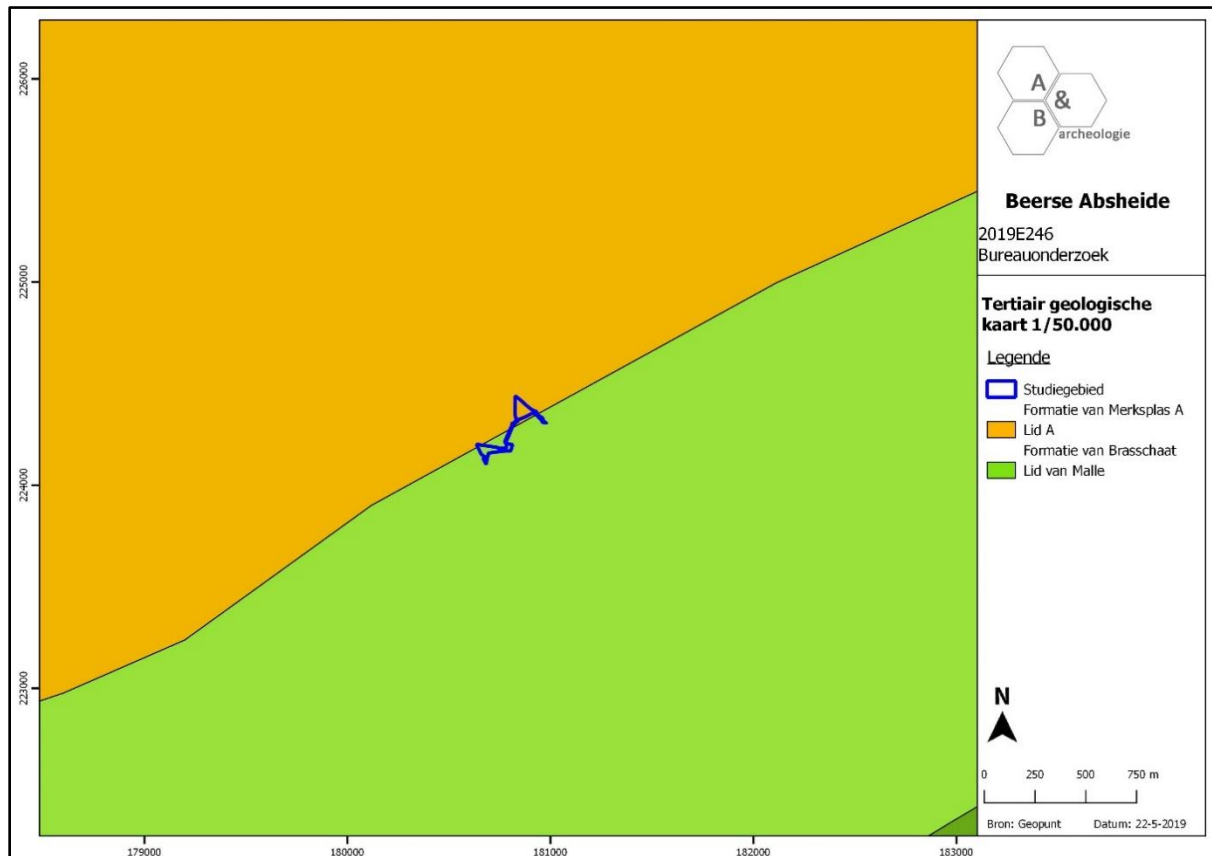
- Zdp(o): matig natte zandbodem zonder profiel. De (o) duidt op een sterke antropogene invloed.
- Zep(o): natte zandbodem zonder profiel. De (o) duidt op een sterke antropogene invloed

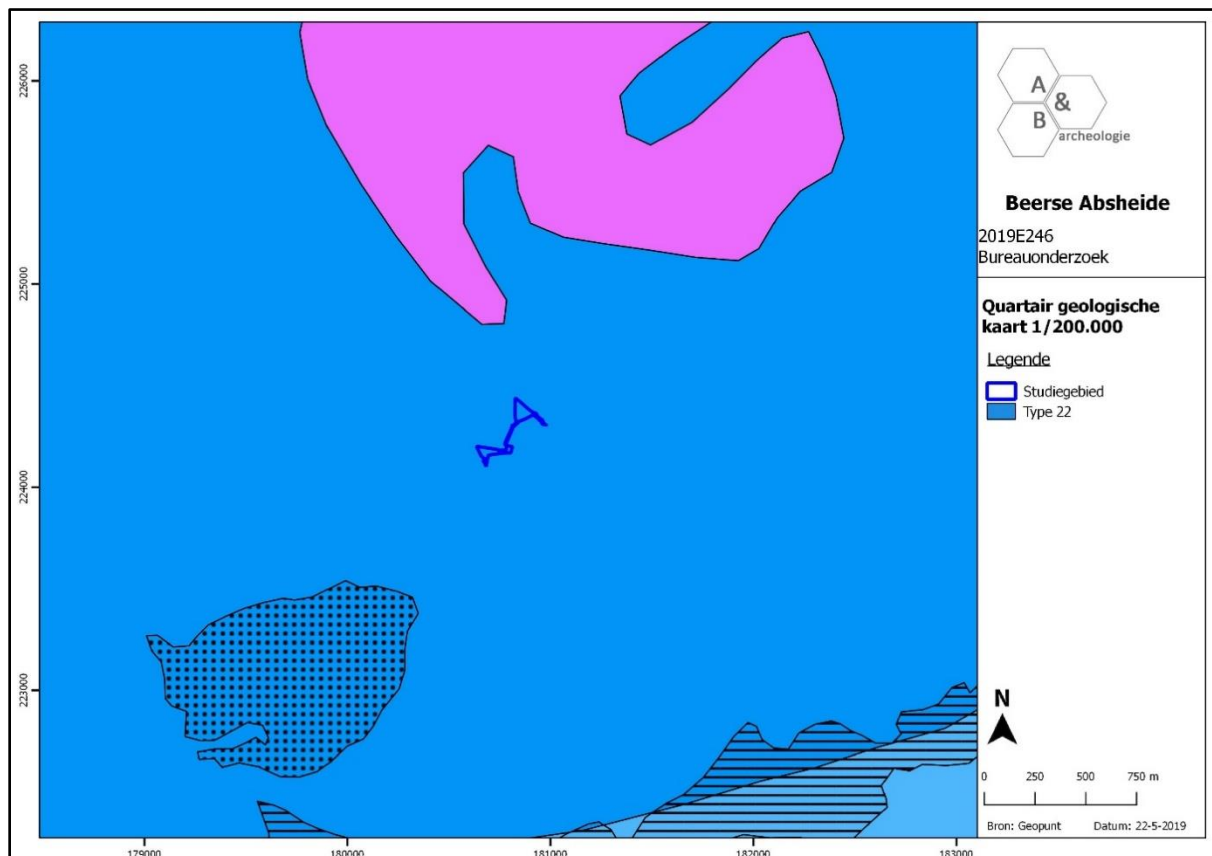
Het plangebied ligt op de grens van 2 tertiaire formaties:

- in het noorden de Formatie van Merksplas A, Lid A: grijs half grof tot grof zand, kwartsrijk, regelmatig dunne klei-intercalaties, glimmerhoudend, schelpfragmenten, gerold hout, veen, (sideriet)keitjes;
- in het zuiden de Formatie van Brasschaat, Lid van Malle: olijfgrijs tot bruin fijn zand, kleihoudend, kwartshoudend, weinig glauconiethoudend, glimmerhoudend, veel houtfragmenten.

De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied bestaat uit het type 22: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (22) (6). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 15 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 16 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

22	
	ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.
	HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.
ELPw en/of HQ	G(f,e)VPT-Te Getijdenafzettingen (estuariene afzettingen) met mogelijke intercalatie van fluviatiele en eolische afzettingen. De afzettingen dateren van het Vroeg-Pleistoceen volgens de Noordwest-Europese classificatie en van het Tertiair volgens de internationale stratigrafische commissie.
G(f,e)VPT,p-Te	G(f)VPT,p-Te Getijdenafzettingen (estuariene afzettingen) met mogelijke intercalatie van fluviatiele en eolische afzettingen. De afzettingen dateren van het Vroeg-Pleistoceen volgens de Noordwest-Europese classificatie en van het Tertiair volgens de internationale stratigrafische commissie.
G(f)VPT,p-Te	

Figuur 17 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁶

Beerse zou zijn naam danken aan het afgeleide woord 'bar', wat woest of weinig begroeid gebied voorstelt met onvruchtbare zandgronden. Een tweede mogelijkheid bestaat uit het woord 'beer' dat slaat op een moerassige beek, mogelijk de Laak. In 1880 zou bij een steenbakkerij aan de Kattespoel een versteende uitgeholde eik gevonden zijn, gebruikt als waterput, en een urne in aardewerk. Beide vondsten wijzen op een vroege Gallo-Romeinse nederzetting.

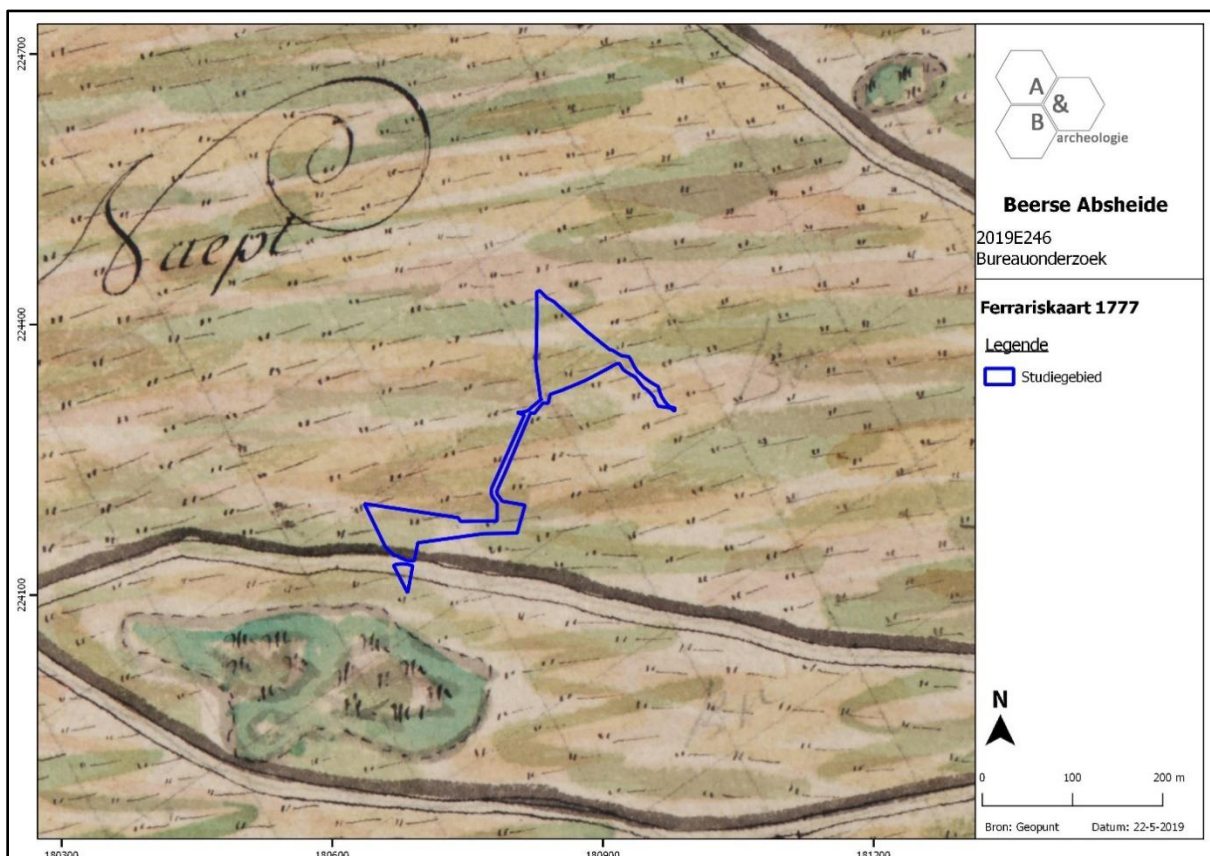
De geschiedenis van Beerse en Vosselaar verliepen in grote mate parallel. Beide vormden één heerlijkheid, deel uitmakend van het Land van Turnhout, toen dit in 1347 als bruidsschat aan Maria van Brabant in pand werd gegeven. Na haar dood, in 1399, werd het Land van Turnhout terug Brabants bezit, doch tot aan het einde van het Ancien Régime bleef het, weliswaar onder wisselende heren, apart bestuurd. Tweemaal werden Beerse en Vosselaar van het Land van Turnhout afgescheiden, namelijk van 1559 tot 1612 toen ze verpand werden aan de familie Van Renesse, heren van Elderen en Oostmalle, en van 1626 tot 1648 aan Jan Proost, heer van Wechelderzande, Lille, Gierle en Vlimmeren. Na de Vrede van Munster kwam de heerlijkheid terug onder het Land van Turnhout. De gemeenschappelijke schepensbank, voor het eerst vermeld in 1386, ging in beroep bij de hofrechtbank van Zandhoven. Pas in 1805 werden beide gemeenten bestuurlijk gescheiden. De Fransen deelden Beerse in bij het kanton Gierle binnen het arrondissement Turnhout en het departement der Twee Neten (huidige provincie Antwerpen); in 1801 werd Beerse overgeheveld naar het kanton Turnhout.

In 1187 schonk bisschop Rogerus van Kamerijk de inkomsten van de kerken van Beerse en Vosselaar aan de Sint-Wivina-abdij van Groot-Bijgaarden. In 1426 echter werden de rechten afgekocht door de Norbertijnen van de Antwerpse Sint-Michielsabdij, die hier sedert 1311 een zeer uitgestrekte heide zogenaamd 'de Vroente' later omgedoopt in 'Abtsheide' bezaten, weggeschonken uit het bezit van hertog Jan II. Het plangebied is gelegen in dit uitgestrekte heidegebied. Van 1436 tot 1776 werd de dubbelparochie Beerse-Vosselaar bediend door een Norbertijn, verblijvend op het Hofeinde in Vosselaar, vlak bij de grens met Beerse, en op gelijke afstand van beide kerken. Na de scheiding der parochies, in 1776, bleef het pastoorsambt te Beerse nog tot 1821 uitgeoefend door een witheer. Vanaf 1559 ressorteerden Beerse en Vosselaar onder het bisdom Antwerpen, sedert 1802 onder Mechelen en vanaf 1962 terug onder Antwerpen.

Tot aan het einde van de 19de eeuw was Beerse een zuiver agrarische gemeente met overheersend heidegronden. Toen in 1863-1866 de verlenging tot Sint-Lenaarts van het kanaal Dessel-Turnhout werd gegraven, stootte men op interessante kleilagen. Langsheen het kanaal werden een twintigtal pannen- en steenbakkerijen opgericht, een cement- en betonfabriek en non-ferrobedrijven (lood en koper). Deze laatste en enkele (volledig vernieuwde) steenbakkerijen, waaronder die nabij het plangebied, zijn nog steeds actief. Een tweede industrialiseringsfase werd in 1954 ingezet met de ontsluiting van industrieterreinen aan de Antwerpseweg, onder meer voor een roomijsfabriek, meubelmakerij, papier-, metaal- en plasticverwerkende nijverheid. De voornaamste inplanting is Janssen Pharmaceutica, begonnen in Turnhout en waarvan de eerste gebouwen te Beerse in 1956-1957 tot stand kwamen; in 1971-1972 was heel de productie naar Beerse overgebracht.

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13744>

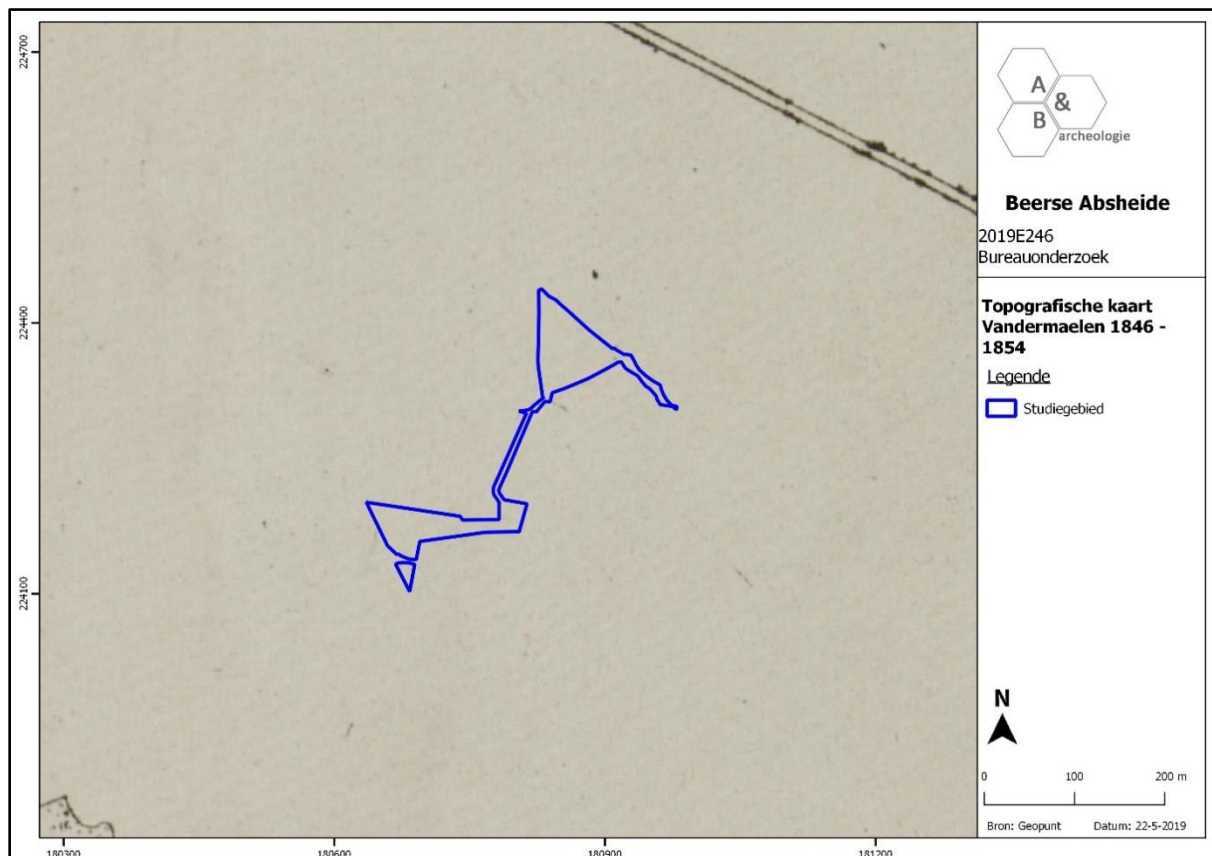
Concrete informatie over het plangebied kan afgeleid worden uit cartografische bronnen. De oudste relevante kaart voor het plangebied die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit ca. 1777. Op deze kaart, en ook op de kaarten uit het midden van de 19de eeuw, wordt het plangebied gesitueerd temidden van een uitgestrekte heide. In de omgeving bevinden zich meerdere waterplassen en vennen. Het plangebied is onbebouwd. Op de topografische kaarten van de tweede helft van de 19de eeuw worden in de omgeving een aantal rechtlijnige wegen afgebeeld. Het plangebied is nog steeds onbebouwd. Deze wegen zijn ook weergegeven op de topografische kaarten van de eerste helft van de 20ste eeuw. Op deze kaarten staat reeds een steenbakkerij langsheen het kanaal weergegeven, een voorloper van de huidige fabriek. Ook wordt uit deze kaarten duidelijk dat quasi het volledige plangebied gelegen is ter hoogte van de groeve. Vooral op de kaart van 1928 is dit duidelijk te zien: de weg Absheide die momenteel het terrein begrenst in het westen, is op dat moment reeds aanwezig. Net ten oosten ervan begint de uitgraving van de groeve. Dit betekent dat ook het zuidwestelijke deel van het plangebied, dat niet is opgenomen als GGA, ook onderdeel was van de groeve en ook zou moeten worden aangeduid als GGA. Van het gehele plangebied is op basis van het beschikbare historische kaartmateriaal enkel voor het meest oostelijke deel geen zekerheid dat dit ooit deel uitmaakte van de groeve. Dit betreft dan de zone van 109m² zoals besproken onder hoofdstuk 2.2. Op de luchtfoto's van de laatste decennia, die teruggaan tot 1971, is de groeve ter hoogte van het plangebied niet meer te herkennen. Tussen 1928 en 1971 moet deze dus opgevuld zijn.

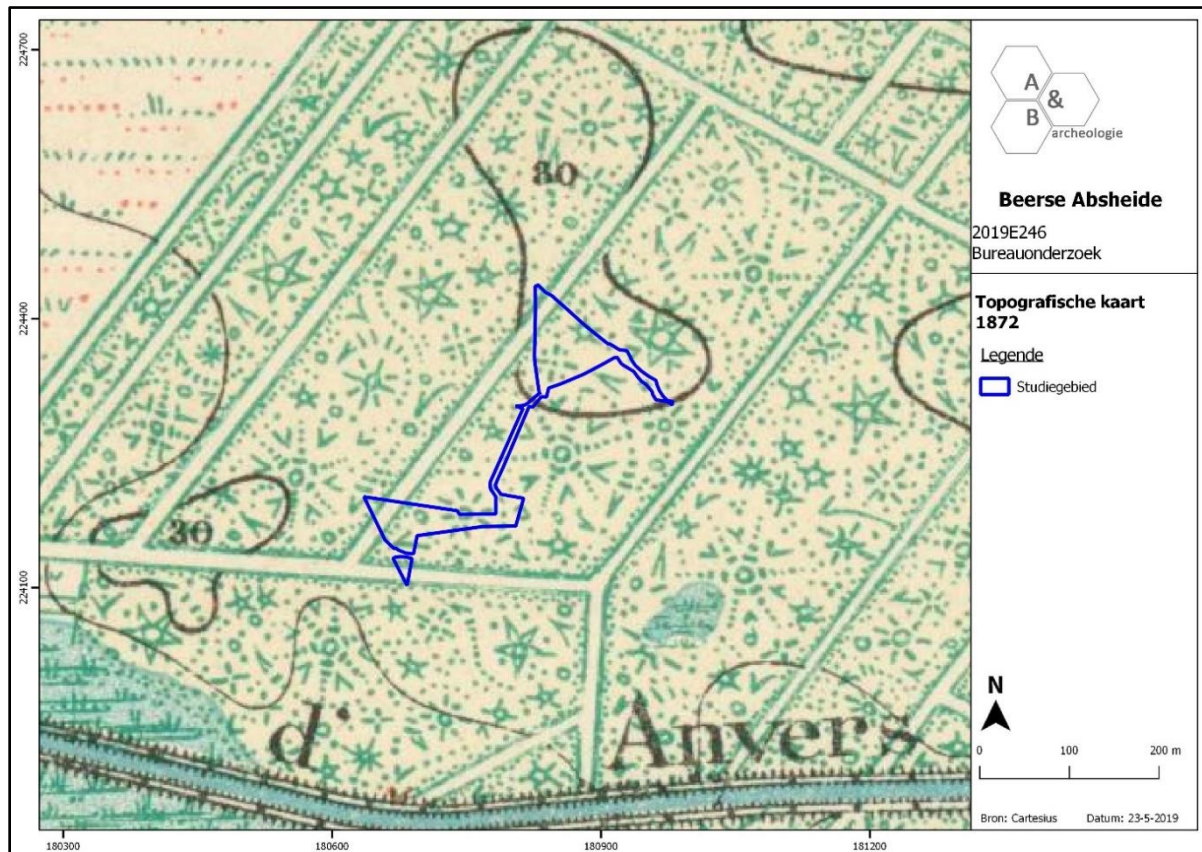
Figuur 18 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

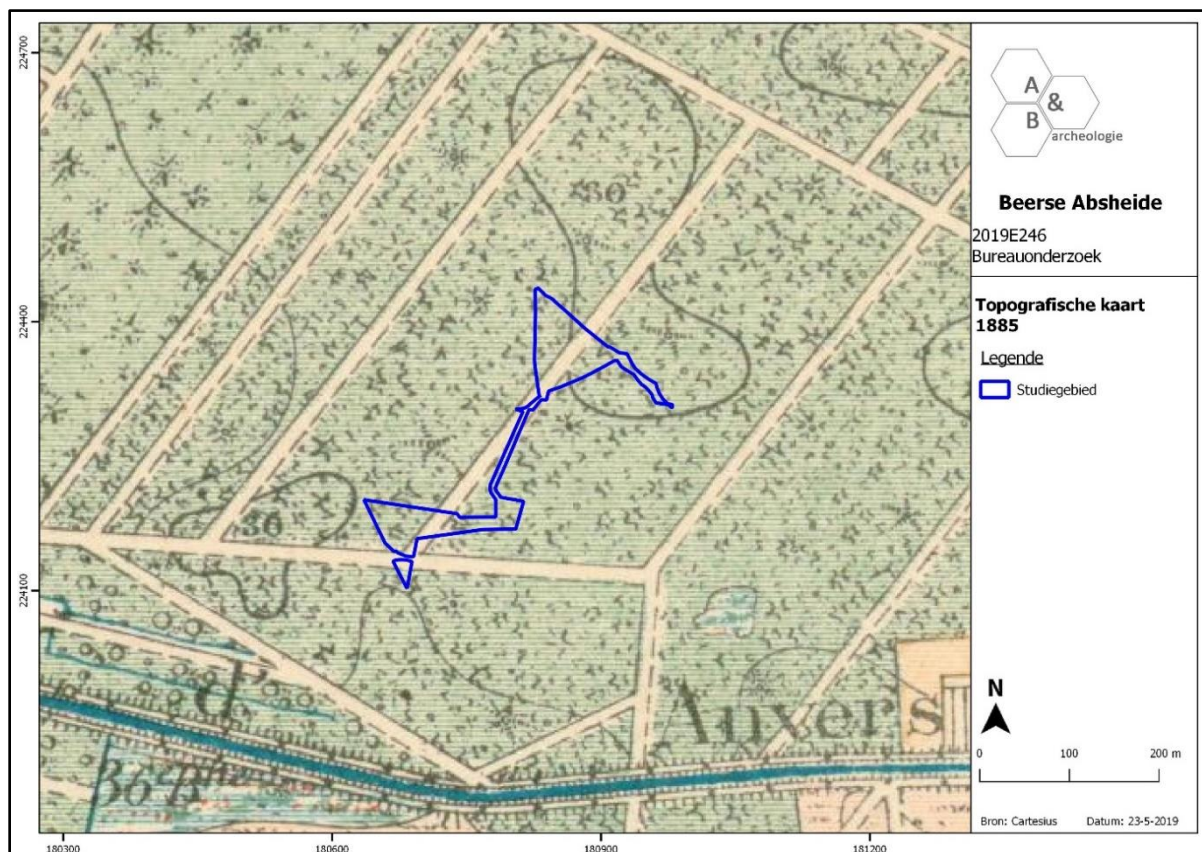
Figuur 19 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

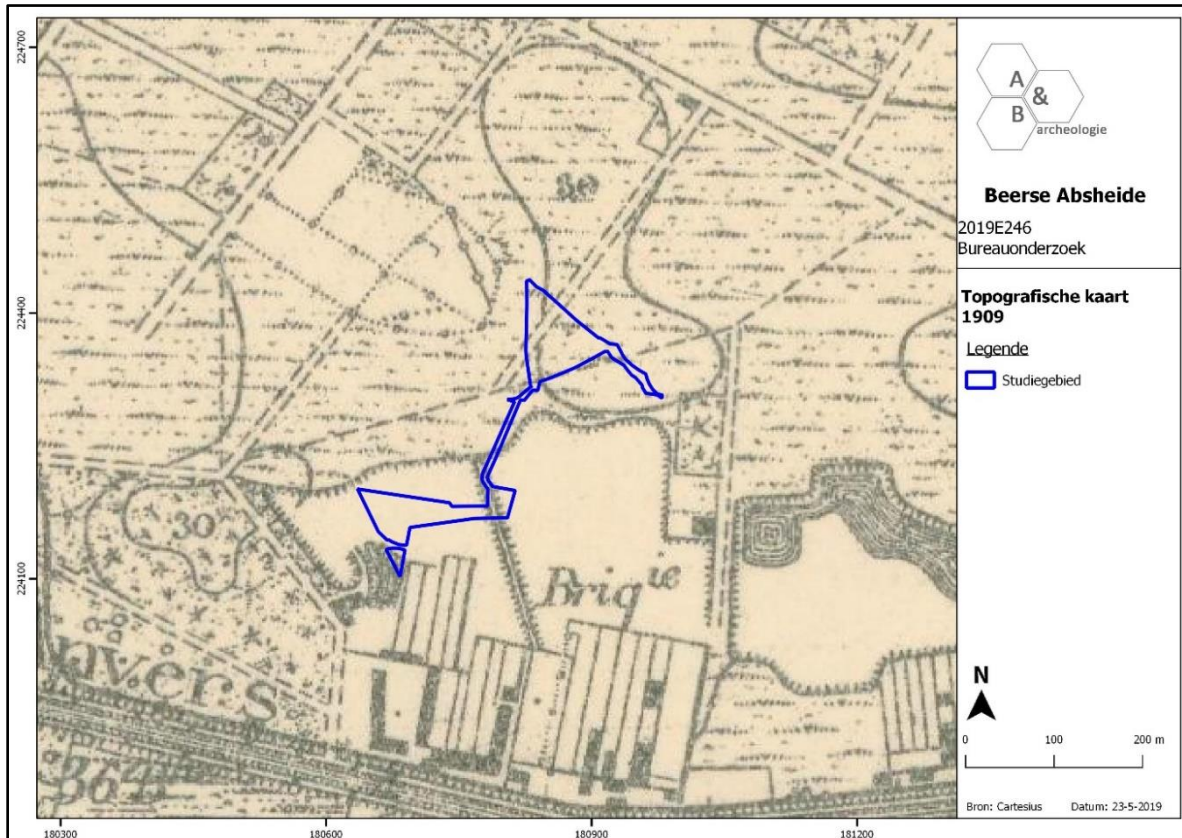
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

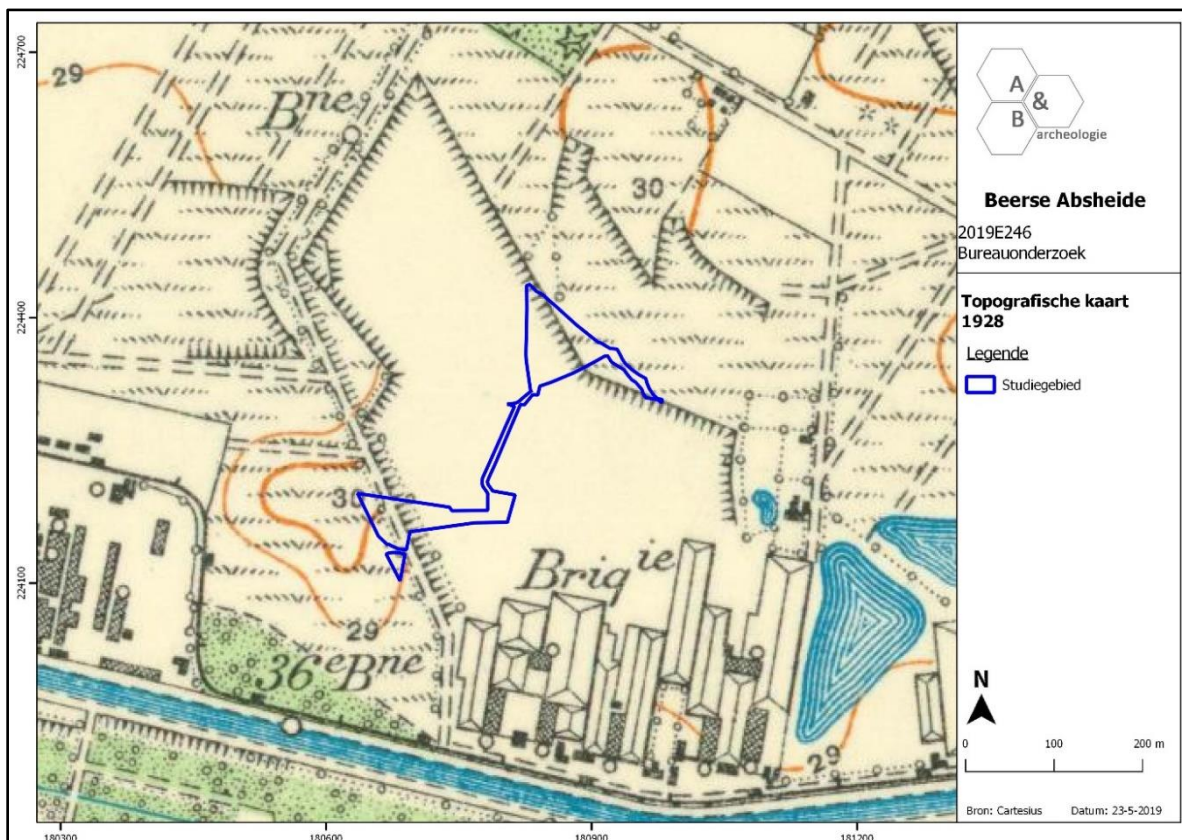
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1872 (bron: cartesius.be en NGI).

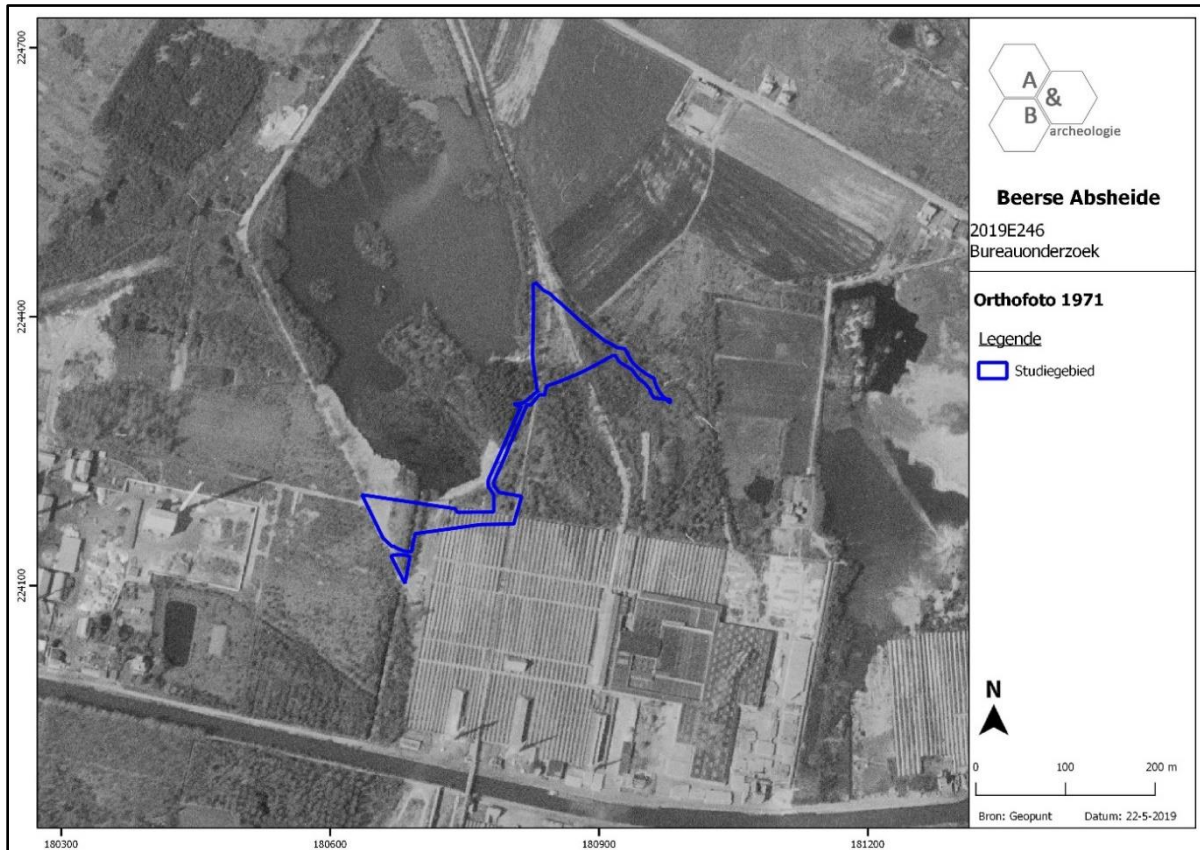
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1885 (bron: cartesius.be en NGI).

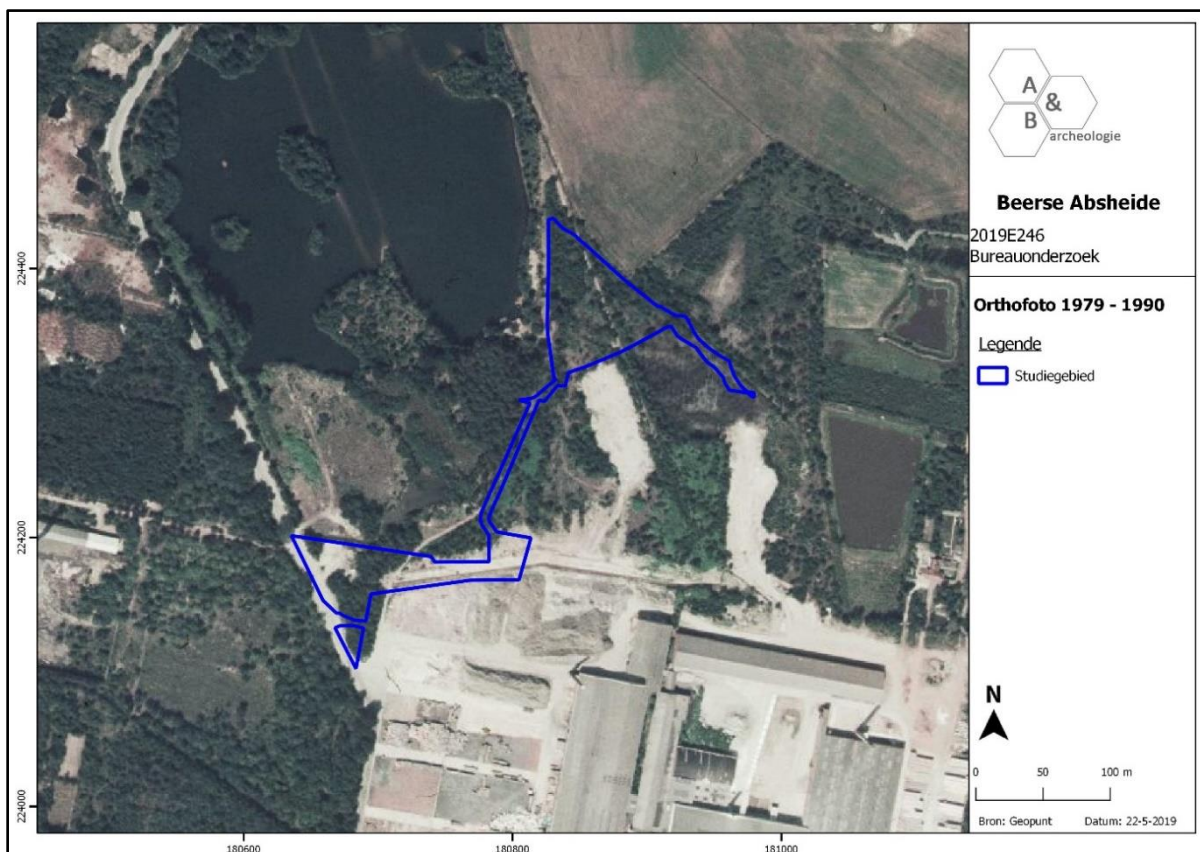
Figuur 23 Uitsnede uit de topografische kaart van 1909 (bron: cartesius.be en NGI).

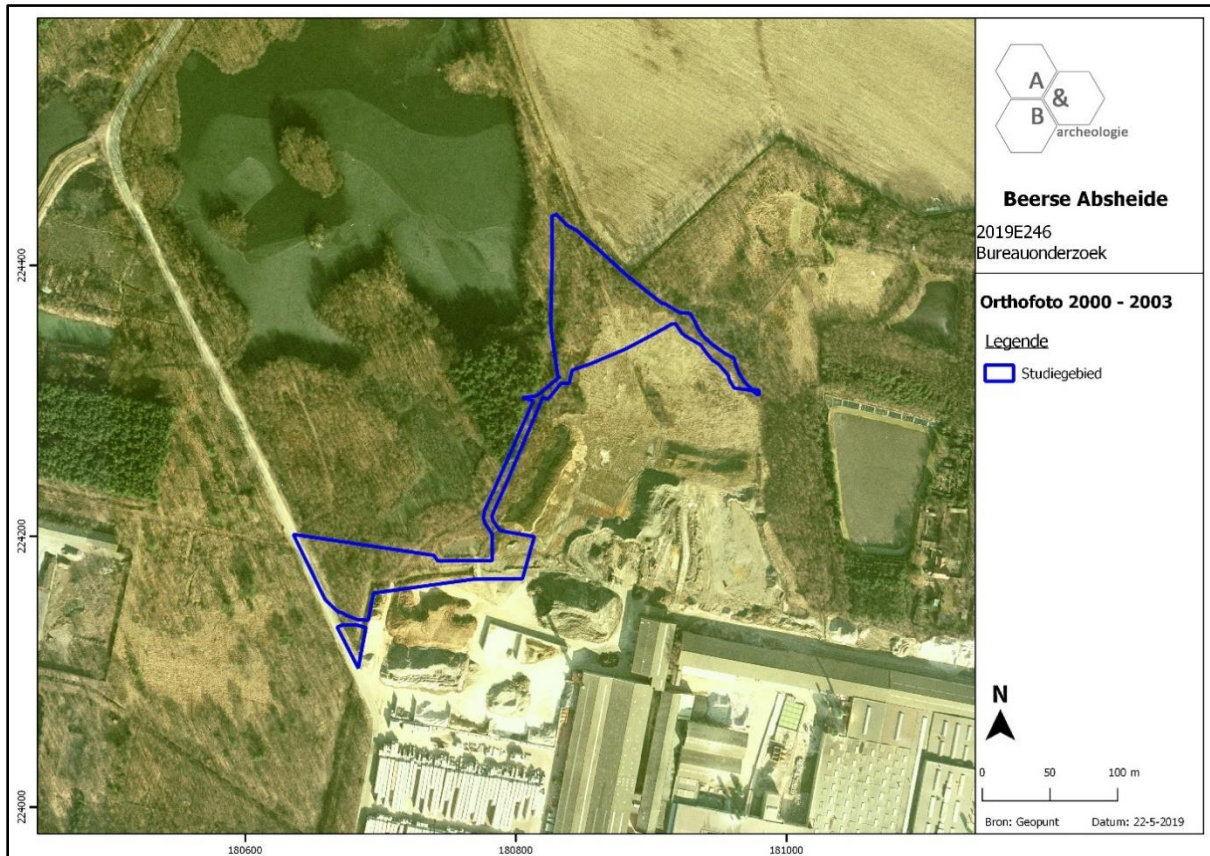
Figuur 24 Uitsnede uit de topografische kaart van 1928 (bron: cartesius.be en NGI). De projectie van het plangebied moet iets naar het oosten opschuiven.

Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

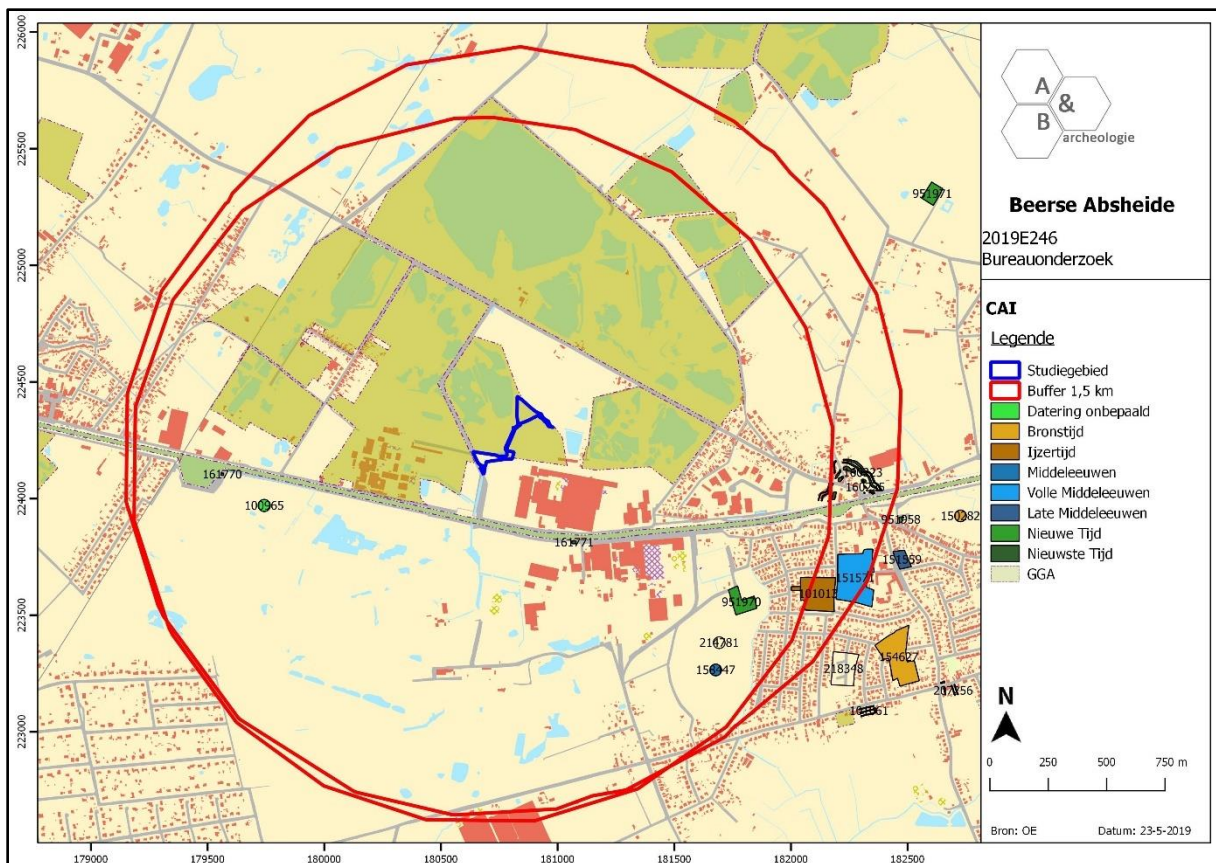
Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden slechts enkele sites aangegeven in de omgeving van het plangebied. Geen van deze sites zijn gevonden bij gravend archeologisch onderzoek, het zijn indicatoren gekend via archivalische bronnen of sites gevonden via veldprospectie, zoals:

- CAI Locatie 214781: veldprospectie die meerdere vondsten opleverde uit diverse periodes (metaaltijden, middeleeuwen, nieuwe tijd)
- CAI Locatie 158447: veldprospectie die enkele vondsten opleverde uit diverse periodes (steentijd, middeleeuwen, nieuwste tijd)
- CAI Locatie 951970: Corsendonckse Hoeve, reeds afgebeeld op de Ferrariskaart
- CAI Locatie 161771: bunker uit de Eerste Wereldoorlog

Belangrijk voor het plangebied is natuurlijk dat een groot deel van het terrein en de omliggende gronden als GGA worden aangeduid.

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Het plangebied was steeds gelegen ten westen van de dorpskern van Beerse, op een uitgestrekt heidegebied gekend als de Absheide. De wegen in de omgeving verwijzen nu nog naar dit toponiem. Met de aanleg van het kanaal Dessel-Schoten in de 19de eeuw veranderde het uitzicht van de omgeving en werden interessante bodemlagen aangesneden. In de eerste helft van de 20ste eeuw werd ten zuiden van het plangebied een steenbakkerij opgericht, de voorloper van de huidige fabriek, en werd zo goed als het volledige plangebied opgenomen in een groeve. Voor 1971 raakte deze groeve terug gevuld. Er heeft dus al een zeer grote verstoring plaatsgevonden binnen het plangebied.
- Deze verstoring wordt bevestigd op de bodemkaart: bijna het volledige plangebied wordt gekarteerd als opge vulde groeve, en in het oosten worden de gronden gekarteerd als hebbende een sterke antropogene invloed.
- Het noordelijke deel van het plangebied wordt op de CAI ingekleurd als Gebieden Geen Archeologie. Waarom het zuidelijke deel niet zo is aangeduid, is onduidelijk, aangezien zowel de historische kaarten als de bodemkaart aantonen dat de groeve zich verder naar het zuiden uitstreckte en het archeologisch bodemarchief hier ook volledig verstoord is. De gehele zuidwestelijke zone van het plangebied, die buiten de GGA valt, is dus met zekerheid ook verstoord. De 2 kleine zones (94m² en 15m²) in het oosten die net buiten de GGA vallen, hebben volgens de bodemkaart een sterke antropogene invloed ondergaan. De kans dat deze zones ook verstoord zijn, is groot. Al deze gegevens samen (historische kaarten, bodemkaart, GGA) tonen aan dat er op het plangebied geen archeologisch erfgoed meer te verwachten is. Als dit er in het verleden wel was, dan is het verdwenen door het uitgraven van de groeve en de bijhorende omgevingswerken.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

De werken op het terrein kunnen in 4 zones onderverdeeld worden: er wordt vegetatie verwijderd, en een landduin, een werfweg en een verharding aangelegd. Zoals hierboven geschetst zijn er geen archeologische sporen meer aanwezig op het plangebied. Er dient dus geen verder vooronderzoek geadviseerd te worden.

3.3. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Het plangebied was steeds gelegen ten westen van de dorpskern van Beerse, op een uitgestrekt heidegebied gekend als de Absheide. De wegen in de omgeving verwijzen nu nog naar dit toponiem. Met de aanleg van het kanaal Dessel-Schoten in de 19de eeuw veranderde het uitzicht van de omgeving en werden interessante bodemlagen aangesneden. In de eerste helft van de 20ste eeuw werd ten zuiden van het plangebied een steenbakkerij opgericht, de voorloper van de huidige fabriek, en werd zo goed als het volledige plangebied opgenomen in een groeve. Voor 1971 raakte deze groeve terug gevuld. Er heeft dus al een zeer grote verstoring plaatsgevonden binnen het plangebied. Deze verstoring wordt bevestigd op de bodemkaart: bijna het volledige plangebied wordt gekarteerd als opgevulde groeve, en in het oosten worden de gronden gekarteerd als hebbende een sterke antropogene invloed. Het noordelijke deel van het plangebied wordt op de CAI ingekleurd als Gebieden Geen Archeologie.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Zie hierboven.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Niet van toepassing.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Niet van toepassing, er is geen bodemarchief meer aanwezig.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Niet van toepassing.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Niet van toepassing.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Beerse Absheide (provincie Antwerpen), volledig gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000m² of meer beslaat, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, ca. 13 100,43m² groot, heeft een zeer onregelmatige, langgerekte vorm en is zuidwest-noordoost georiënteerd. Het terrein maakt deel uit van een domein gelegen rond/aan een voormalige groeve, onbebouwd en bedekt met lage begroeiing. In het zuiden van het plangebied lopen 2 grachten. Ten westen grenst het aan Absheide, in de ruimere omgeving rond de groeve zijn meerdere wegen gekend als Absheide. Ten zuiden zijn de fabrieksgebouwen horende bij de groeve gelegen, ten noorden zijn beboste gronden en enkele grote waterplassen gelegen. Net ten noorden van de zuidwestelijke zone van het plangebied is een bezinkingsbekken gelegen.

Het plangebied was steeds gelegen ten westen van de dorpskern van Beerse, op een uitgestrekt heidegebied gekend als de Absheide. De wegen in de omgeving verwijzen nu nog naar dit toponiem. Met de aanleg van het kanaal Dessel-Schoten in de 19de eeuw veranderde het uitzicht van de omgeving en werden interessante bodemlagen aangesneden. In de eerste helft van de 20ste eeuw werd ten zuiden van het plangebied een steenbakkerij opgericht, de voorloper van de huidige fabriek, en werd zo goed als het volledige plangebied opgenomen in een groeve. Voor 1971 raakte deze groeve terug gevuld. Er heeft dus al een zeer grote verstoring plaatsgevonden binnen het plangebied. Deze verstoring wordt bevestigd op de bodemkaart: bijna het volledige plangebied wordt gekarteerd als opgevulde groeve, en in het oosten worden de gronden gekarteerd als hebbende een sterke antropogene invloed. Het noordelijke deel van het plangebied wordt op de CAI ingekleurd als Gebieden Geen Archeologie. Waarom het zuidelijke deel niet zo is aangeduid, is onduidelijk, aangezien zowel de historische kaarten als de bodemkaart aantonen dat de groeve zich verder naar het zuiden uitstreckte en het archeologisch bodemarchief hier ook volledig verstoord is. De gehele zuidwestelijke zone van het plangebied, die buiten de GGA valt, is dus met zekerheid ook verstoord. De 2 kleine zones (94m² en 15m²) in het oosten die net buiten de GGA vallen, hebben volgens de bodemkaart een sterke antropogene invloed ondergaan. De kans dat deze zones ook verstoord zijn, is groot. Al deze gegevens samen (historische kaarten, bodemkaart, GGA) tonen aan dat er op het plangebied geen archeologisch erfgoed meer te verwachten is. Als dit er in het verleden wel was, dan is het verdwenen door het uitgraven van de groeve en de bijhorende omgevingswerken.

De werken op het terrein kunnen in 4 zones onderverdeeld worden: er wordt vegetatie verwijderd, en een landduin, een werfweg en een verharding aangelegd. Zoals hierboven geschetst zijn er geen archeologische sporen meer aanwezig op het plangebied. Er dient dus geen verder vooronderzoek geadviseerd te worden.

5. Bibliografie

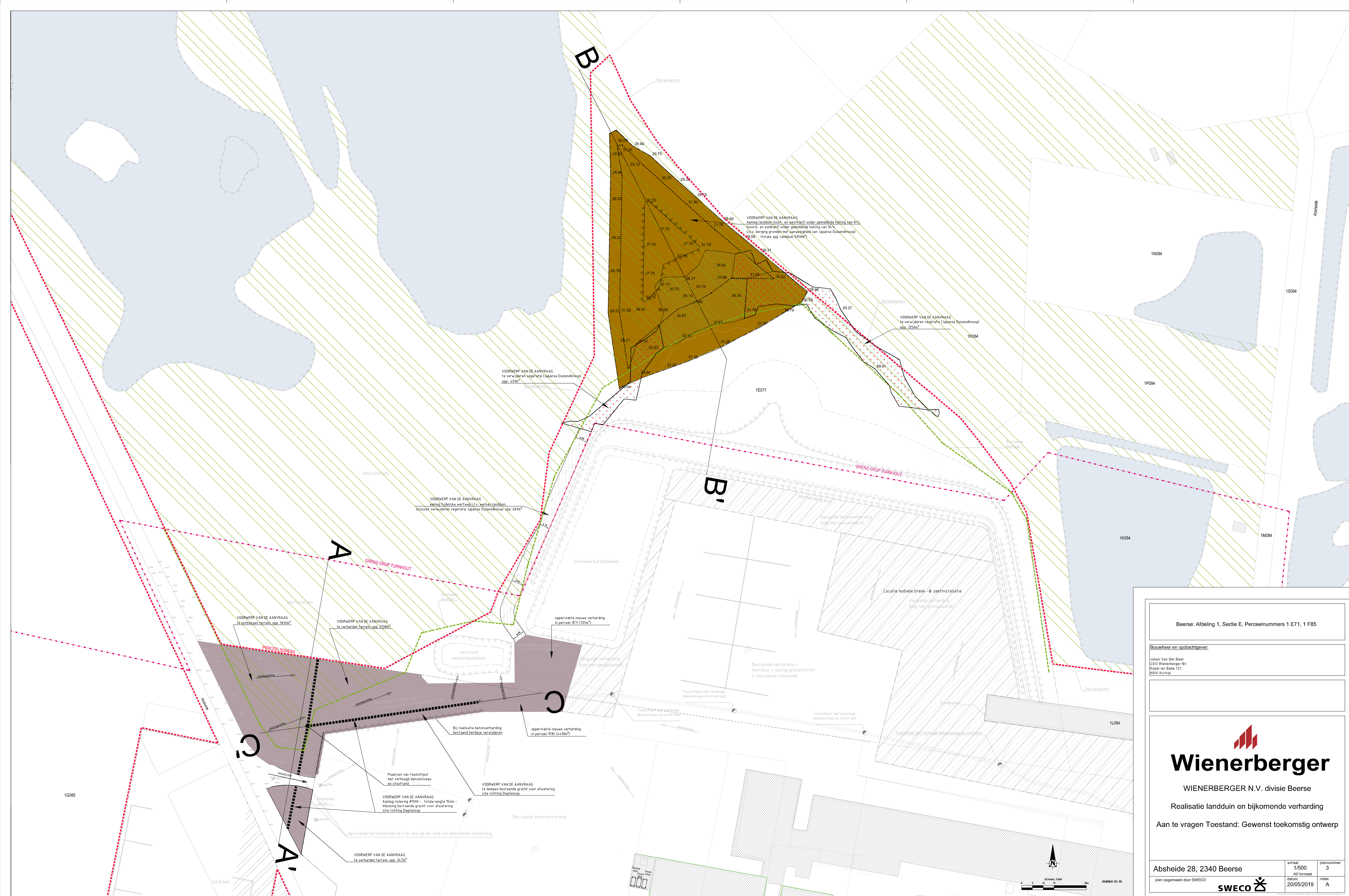
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2018 (bron: geopunt.be).....	7
Figuur 2 Plangebied en de diverse werkzones aangeduid op het kadasterplan (bron: geopunt.be).	8
Figuur 3 Plangebied en de diverse werkzones aangeduid op het kadasterplan, met aanduiding van de GGA-zone (bron: geopunt.be en CAI).....	9
Figuur 4 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer)	10
Figuur 5 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	11
Figuur 6 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). 12	
Figuur 7 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).	12
Figuur 8 Zicht op het kadasterplan, detail (bron: geopunt.be).	13
Figuur 9 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)...	13
Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	14
Figuur 11 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).	15
Figuur 12 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).	15
Figuur 13 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	16
Figuur 14 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	17
Figuur 15 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	18
Figuur 16 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	18
Figuur 17 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	19
Figuur 18 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).....	21
Figuur 19 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	22
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).....	22
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1872 (bron: cartesius.be en NGI).	23
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1885 (bron: cartesius.be en NGI).	23
Figuur 23 Uitsnede uit de topografische kaart van 1909 (bron: cartesius.be en NGI).	24
Figuur 24 Uitsnede uit de topografische kaart van 1928 (bron: cartesius.be en NGI). De projectie van het plangebied moet iets naar het oosten opschuiven.	24
Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).....	25
Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	25
Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	26
Figuur 28 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	27

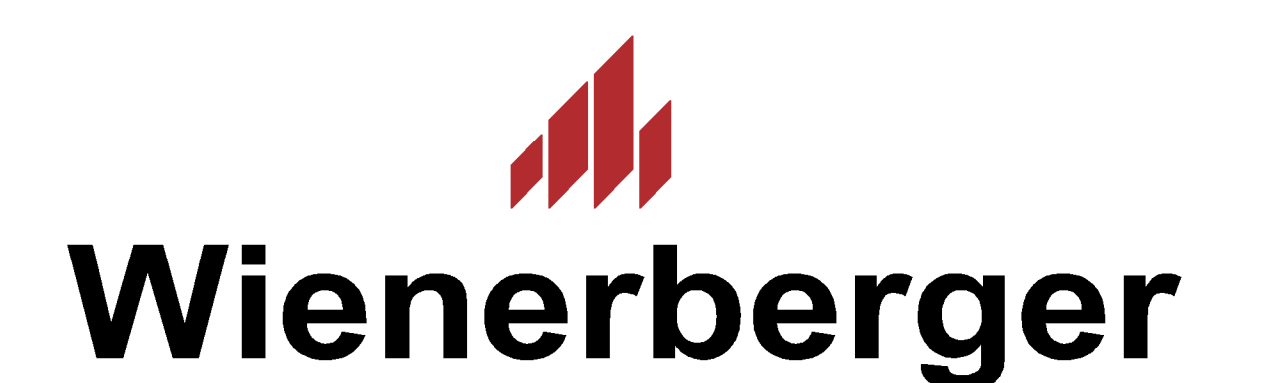
Bijlage: Ontwerpplan, doorsnedeplan (bron: initiatiefnemer).

Beerse: Afdeling 1, Sectie E, Perceelnummers 1 E71, 1 F85

Bouwheer en opdrachtgever:

Johan Van Der Biest
CEO Wienerberger NV
Kapel ter Bede 121,
8500 Kortrijk

WIENERBERGER N.V. divisie Beerse

Realisatie landduin en bijkomende verharding

Aan te vragen Toestand: Gewenst toekomstig ontwerp

Absheide 28, 2340 Beerse

plan opgemaakt door SWECO

	schaal
--	--------

1/500
A0 formaat

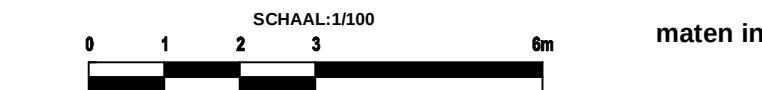
datum	in
20/05/2010	

annummer

3

Index	
A	

SWECO